

HASKÖY YANGINI (5 ARALIK 1883)

19. yüzyılda ve 20. Yüzyılın başlarında İstanbul'un tüm semtleri genellikle ahşap yapılardan meydana gelmişti. Bu nedenle İstanbul zaman içinde büyük yangınlara sahne oldu. Bu da "İstanbul'un yangını, Anadolu'nun salgını" gibi bir atasözünün doğmasının nedeni oldu.¹ Geçtiğimiz yüzyıllarda Kuzguncuk, Hasköy ve Balat geleneksel Yahudi yerleşim yerleriydi. İstanbul'u birkaç kez yakıp yıkan yangınlardan da en çok bu semtler zarar gördü.

Bu yangınlardan bir tanesi 5 Aralık 1883 çarşamba günü Hasköy'de meydana geldi. O gün sabah saat 08.00 sıralarında itfaiyeye yangın ihbarı yapıldı. Rüzgâr güneyden fırtına şiddetinde esmekteydi ve gerek Beyoğlu'ndan ve gerekse Eminönü'den koşarak gelen tulumbacı bölüklerine rağmen yangın kısa sürede bir felaket halini aldı. Binden fazla ev yandı ve bu semtte yaşayan beş binden fazla Yahudi evsiz, barksız ve eşyasız kaldı. Yangın özellikle kışın sert geçtiği bir döneme rasgeldi. Yangından hemen sonra İstanbul soğuk dalgası ve karla karşı karşıya kaldı. Yangınzedeler arasındaki bazı hastalarla birkaç çocuk bu soğuğa dayanamayarak hayatlarını kaybettiler.

Bu felaket karşısında yangından zarar görenlere yardım toplamak amacıyla Sultan II.Abdülhamid'e ricada bulunuldu. Sultan hemen 23 000 Fransız frangına tekabül eden bin Osmanlı lirası bağışladı. Yangınzedelere yapılacak yardımla ilgilenecek bir heyetin başkanlığını yapmayı da kabul etti. Ayrıca evsiz barksız kalmış yangınzedelerin geçici olarak Halıcıoğlu'ndaki Humbaracı Kışlası'nda barınmalarına da izin verdi.

İstanbul'da bulunan yabancı sefirlerin eşleri de yangınzedelerin yardımlarına koştu. Etyopya'da Eritrea yarımadasında meydana gelmiş olan depremden zarar görenler için müzikli bir piyesi sahneye koyma ve Noel ağaçlı bir kermes düzenleme ve bununla bağış toplama faaliyetine girişmiş olan sefir bu yangın felâketi karşısında eşleri hemen Noel ağacı kermesinden elde edilecek gelirin

Hasköy yangınından zarar görenlere battaniye alınması için harcanmasına karar verdiler. Rus elçisinin eşi de sefarethanede bir canlı tablolar gösterisi düzenledi ve elde edilen geliri yangınzedelere bağışladı.

İstanbul'da bulunan *Alyans* komitesinin mensupları yangınzedelere yardım temin etmek için ilk andan itibaren büyük gayret sarfettiler. *Alyans* komitesi başkan yardımcısı S.Fernandez himayesinde İstanbul Yahudi cemaati ileri gelenlerinden oluşan bir heyet oluşturuldu. Bu heyette S.Fernandez, Diaz, C. De Castro, Félix Bloch, E. De Medina, Dr. Elias Berj, Behor Eskenazi, Davud Molho, Benzonana, Klarfeld, Adler ve M.Tiano yer aldılar. Bu heyet Avrupa'da bazı büyük Yahudi işadamları ve hayırseverlere telgraflar yollayarak yardım talebinde bulundu. Temasa geçilen kişiler arasında bulunan Baron de Hirsch her zamanki cömertliğini göstererek İstanbul'daki *Alyans* komitesine ellibin Fransız frangı bağışta bulundu. *Alyans* komitesi yangınzedelerin zararları ve içinde buldukları sefil durumun vahameti nedeniyle bu insanlarla birkaç ay süreyle yardımda bulunulması gerektiğine karar verdi. Sultan II.Abdülhamid'in başkanlığını yaptığı yardım heyeti ile S. Fernandez'in başkanlığını yaptığı *Alyans* heyeti heyetin hareket şekli üzerinde kendi aralarında mutabakat sağladılar. Sultan'ın başkanlığını yürüttüğü heyet en azında bir süre yangınzedelere ekmek, kömür ve yakacak gaz yardımında bulunmaya karar verdi. *Alyans*'ın yardım heyeti ise battaniye, şilte, çamaşır ve gerektiği takdirde yiyecek malzemeleri hibe etmeyi kararlaştırdı. Ayrıca imkânları elverdiği sürece yangınzedelere barınacak yer vermeyi de kararlaştırdı.

Paris'de merkezi bulunan *Alyans* komitesi ise değişik Yahudi cemaatlerinden ve genellikle Paris'te yaşayan muhtelif kişilerden bağışlar temin etti. Bu bağışları da *Alyans*'ın İstanbul'un komitesine yolladı.

Alyans İstanbul komitesi başkan yardımcısı S.Fernandez Sultan II. Abdülhamid'i ziyaret ederek Hasköy Yahudilerine göstermiş olduğu yakın ilgi ve yardımdan

dolayı Osmanlı Devleti Yahudileri adına minnet duygularını dile getirdi ve kendisine teşekkür etti.²

II.Abdülhamid'in başkanlığını yürüttüğü yardım heyeti yardım faaliyetlerine son verdikten sonra bir faaliyet raporu yayımladı. Bu rapora göre şu yardımlar gerçekleşmişti:

- a) yangından zarar görmüş bütün ailelere ailede bulunan fert sayısına orantılı olarak para yardımında bulunuldu,
- b) dükkânlarını, sermayelerini bu yangında kaybetmiş olan kişilere tazminatlar ödendi,
- c) evleri yanmış olan ev sahiplerine tazminat ödendi.

Ailere dağıtılan para yardımı için yardım heyeti dört sınıf tespit etti. Bu sınıflara göre dağıtılan para yardımı şöyle idi :

Sınıf	Aile reisine ödenen para	Her bir aile ferdine ödenen para
1	2 mecdiye	1 mecdiye
2	4 "	1 "
3	4 "	2 "
4 (dullar dahil)	4 "	2 "

Bu yardım dağıtımından 1013 aile faydalandı ve toplam 14 635 kuruş yardım dağıtıldı. Yangında dükkânlarını ve sermayelerini kaybetmiş kişiler ise ayrıca yetkili şahıslar tarafından yapılan değerlendirme sonucunda zararlarının 25% ini tazminat olarak aldılar. Bu tazminatlar toplam 21 647.50 kuruşa tekabül etti.

Yardım heyeti yangında yanmış veya zarar görmüş olan evler için dağıtılan yardımı da beş sınıfa ayırdı ve şu tazminatları ödedi:

<u>Binanın değeri</u>	<u>Ödenen tazminat bedeli</u>
100 ilâ 1500 kuruş arası	değerin % 30 u.
1500 ilâ 200 kuruş arası	değerin 25 % i.
3000 ilâ 5000 kuruş arası	değerin 15% i.
5000 kuruş ve yukarısı	değerin 10% u.

Birden fazla bina sahibi olanlar sadece bir binaları için tazminat alabildiler. Bina tazminatı olarak toplam 378 105.50 kuruş tazminat dağıtıldı.

Yangından zarar görenler arasında yaklaşık 150 aileye hiçbir yardımda bulunulmadı. Ancak bu ailelere de toplanan bağışlardan geriye kalmış bulunan bakiye tutar 870.50 Osmanlı lirasından (yaklaşık 20 000 Fransız frangı) yardım yapılacağı belirtildi.³

5 Aralık 1883 yangından sonra , 1894 yılında Hasköy'de Şeyh Salih semtinde meydana gelen bir diğer yangında tamamı Hasköylü Yahudilere ait 72 hane, 5 dükkân ve bir fırın tamamen yandı. Bu yangında 320 Yahudi evsiz kaldı. 1900 yılında Hasköy'de Piripaşa mahallesinde çıkan bir diğer yangında ise 180 hane yandı ve 1500 kişi açıkta kaldı. 1905 yılında meydana gelen yangında ise 126 hane, 5 dükkân ve *Alyans* kız okulu tamamen yandı, 1500 Yahudi evsiz kaldı.⁴

¹ Avram Galante, *Histoire des Juifs de Turquie*, İsis Yayıncılık, İstanbul (t.y.), C. 2, s.142.

² "İsraélites de Turquie", *Bulletin Mensuel Alliance Israélite Universelle*, Aralık 1883, sayı 12, S. 158-158.

³ "İsraélites de Turquie", *Bulletin Mensuel Alliance Israélite Universelle*, Mart 1884, S.3, s. 38-39.

⁴ Avram Galante, a.g.e., C.2, s.146-147.